

Da Skyumgårdene blev udflyttet

af Paul Stigaard Sørensen, Villerslevvej 17, Villerslev

Det var skiftedag i Skyum for nu næsten 200 år siden. For udover udskiftningen af jorder og parceller blev i løbet af få år så godt som alle ejendomme købt af brugerne til selveje.

Det store flertal af disse har, selvfølgelig kan man sige, skullet ud og låne penge til udbetalingen. Kunne det nu gå? Banker var der ingen af. Pengene blev hentet i København, hvor "Enkekassen" stillede midler til rådighed, mod årlige/halvårlige renter og afdrag som skikken var dengang.

Men det gik, helt vel endda, lige til vi i vor tid igen er begyndt at lægge sammen og skabe nye godser, omend af en anden karakter. Af de bevarede dokumenter fra dengang kan vi lære meget, også om fællesskab og nøjsomhed, om fælles vilje til at nå nogle mål, i en tid hvor afstanden mellem små og store var noget større, end nu om dage.

År 1800 blev af landvæsenscommissionen i Thisted amt over de ved åstedsforretningen i Schyum den 26 juli næst forhen, ventilerede disputer, i henseende til hjælpen for de derfor til udflytning bestemte gårde af de i byen tilbageblivende jordbrugere, afgivet følgende: Eragtning.

Efter den ved åstedsforretningen fremlagte og af samtlige lodsejere vedtagne plan til Schyum bys markers specielle deling imellem mand og mand, er følgende gårde bestemte at skulle udflytte på markens udkanter for byens sønder og nordre ender:

A) til markens nordre ende: hartkorn

	tdr.	skp.	fdr.	alb.
1) Peder Hilligsø	8	0	0	0
2) Christen Bertelsens enke	2	1	1	1
3) Peder Bak	2	0	0	0

B) til markens søndre ende:

4 og 5) 2 gårde, tilhørende Irup ejere, hver på 4 tdr hartkorn er 8

Om hjælpen til disse gårdes udflytninger har der, som commissions protokollen folio 249/250 viser, været ulige meninger imellem udflytterne og Schyum bys øvrige jordbrugere, og da ventilationerne om denne genstand fornemmelig har været imellem den ene udflytter Peder Hilligsø, som har det største hartkorn, nemlig 8 tdr., og de i Schyum by tilbageblivende jordbrugere, så bliver samme her at recitere

således:

Peder Hilligsø har ved åstedsforretningen begæret følgende hjælp til hans gårds udflytning:

1. Kørslen med materialer og at flytte de gamle bygninger samt stenene af hver stor gård på 6 tdr. hartkorn og derover, 10 læs, og af de mindre gårde under 6 tdr. hartkorn, det halve.

2. Til ler og grundstene at føre til gården, 2 dages kørsel af hver gård uden forskel.

3. Til pligts arbejde ved bygningerne og under flytningen 8 gangdage af de store og 4 af de mindre gårde, så og af byens husmænd, som have fælles lod, 6 gangdage.

4. At hver gårdbeboer over 6 tdr. hartkorn, udfører for Peder Hilligsøes gård, til hans udflytter lod 20 læs gødning, og de mindre gårdmænd under 6 tdr. hartkorn, 10 læs.

I disse 4 poster er indtegnet den udflytningshjælp, som Peder Hilligsø forlangte af jordbrugerne i Schyum, da han frafaldt de øvrige, såsom nyt tag og gødning at gives af hver gård. -

Samtlige jordbrugere i Schyum har på forestående Peder Hilligsøes forlangende, erklæret sig villige til hjælp efter de 3 første poster således:

1ste post: at køre 1½ læs pr. tdr. hartkorn.

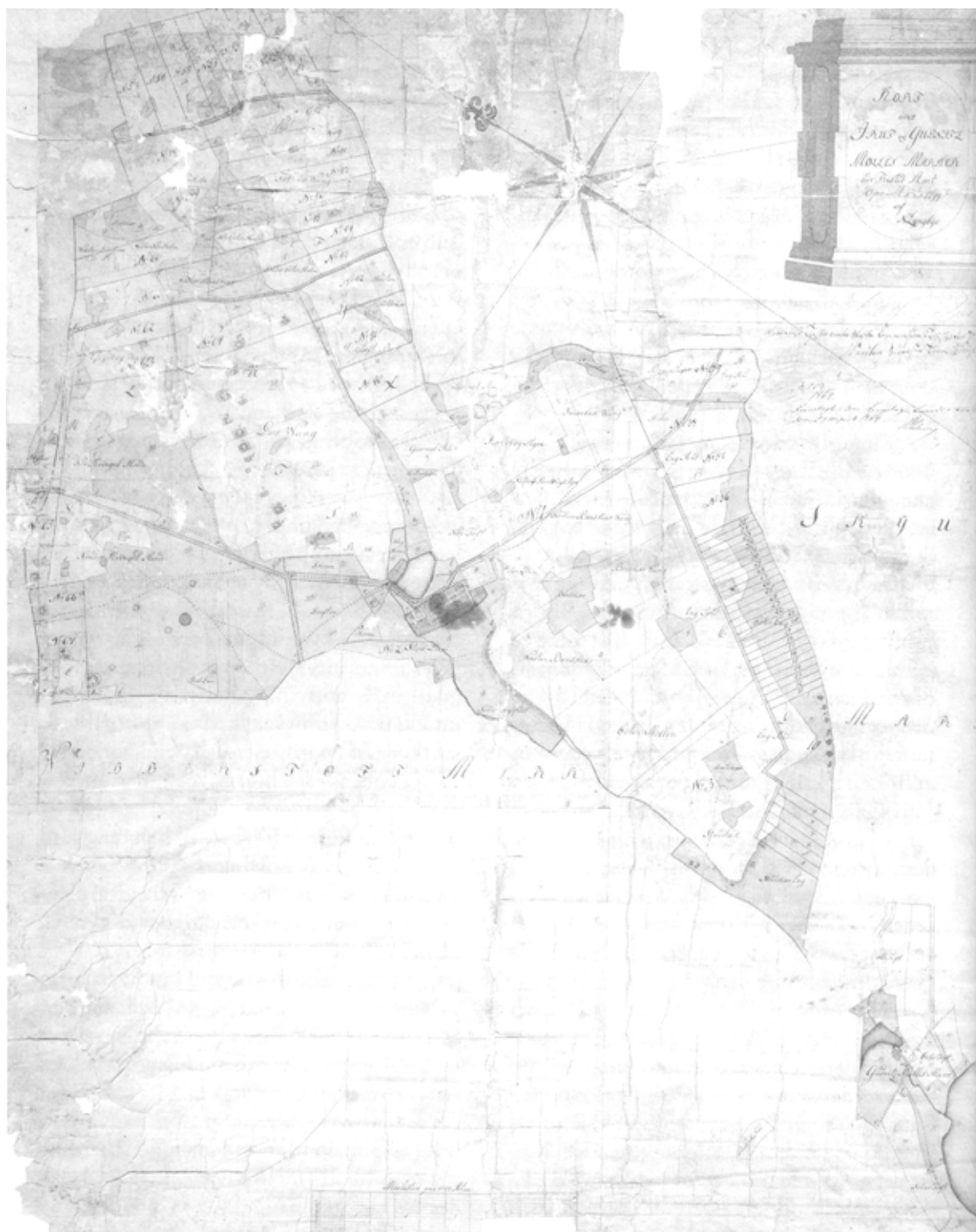
2den post: en dags kørsel af hver 3 tdr. hartkorn.

3die post: en gangdag af hver tønne hartkorn.

I henseende til fjerde post: da have samtlige gårdbrugere i Schyum, følgende 6 mand undtagen nemlig: Sognefoged, Søren Espersen, Mads Krabe, Søren Tolbøll, Niels Kirk, Christen Jensen og Peder Jensen erklæret sig villige til at transportere af Peder Hilligsøes gødning for hver gård i byen til hans udflyttersted 2 læs af hver tønne hartkorn, når den indretning kunne træffes: at de der bor nordest i byen udfører gødning til de nordre udflyttere, og de der bor sønder i byen ligeledes til de søndre udflyttere.

Peder Hilligsø har på åstedsforretningen på indbemeldte forhandling givet deklARATION, hvorefter han ikke er tilfreds med jordbrugernes tilbud af udflytningshjælp, under andre vilkår, end at ham af dem alle tilstås den af størstedelen indvilligede gødningsudførsel, 2 læs pr. tønne hartkorn. -

Den under udflytter Christen Bertelsens enke

Matrikelkort over Irup opmaalt i 1799

har, ved hendes søn, Peder Christensen, såvelsom ejerne af Irup, for Peder Baches udflyttersted, enhver for sig påstået udflytningshjælp imod Peder Hilligsøes, men lodsejerne har ikke villet tilstå dem mere end omtrent fjerdedelen imod Peder Hilligsøe efter hartkornets proportion.

Endelig gjorde Irup ejere påstand for deres udflyttende 2 gårde, enhver af 4 tønde hartkorn,

på den søndre kant af marken: at nyde en halv gang mere udflytningshjælp af Schyum bys tilbageblivende jordbrugere end Peder Hilligsøe, da de ikke kunne komme ud med halv arbejde til hver af disse gårde af det som Peder Hilligsøe har forlangt til sin gård. De førnævnte 6 gårdmænd vedblev deres nægtelse, at transportere gødning for disse udflyttere, ligesom for Peder Hilligsøe er anført.

Dette er da ventilationerne, som for denne genstand er påståede under åstedforretningen i Schyum, og hvorefter der bliver følgende 2 poster for landvæsencommissionen at påkende:

1. Om de 6 modvillige jordbrugere af Schyum kan pålægges som pligt at transportere gødning for udflytterne, fra disses gårde til udflytterlodderne efter samme proportion, som af de øvrige i byen ligeledes tilbageblivende gårdmænd frivillig er indgået.

2. Om arbejdshjælpens kvantitet til gårdenes flytning lader sig beregne eller passende bestemme efter de udflyttende steders hartkorn uden hensyn til de behøvende bygninger på samme.

Hvad nu den første post angår, da skønnes det, at lige så nødvendigt, som det er, at en gårds bygninger, hvis lod ved udflytning af jordfællesskabet, vorder forlagt til markens udkant, skal udflyttes til jordlodden, lige så nødvendigt er det, at gødningen ved et sådant sted må transporteres til udflytterlodden, og udflytteren kan lige så lidet undvære de i byen tilbageblivende jordbrugeres hjælp dertil, som til bygningernes flytning, thi da jordlodden til sådan gård, som meldt, forlægges til markens udkant, så blev det besidderen overordentlig byrdefuldt, om ikke umuligt, at få gødningen så langt henført, når han skulle savne denne billige hjælp af de i byen tilbageblivende jordbrugere, hvis lodder ved udflytningen er bleven af nær og bekvem beliggenhed for deres gårde, og deres egen gødnings udførsel derved så meget lettet, at hjælpen til transport af udflytternes gødning ikke vil kunne falde dem besværlig. Dette har også været det gældende princip for nærværende genstand ved alle udflytninger her i amtet til den tid, så ingen uden førnævnte 6 mænd af Schyum har vist modvillighed i sådan måde.

På foranførte grunde kan sognefoged Søren Espersen, Mads Krabbe, Søren Tølbøll, Niels Kirk, Christen Jensen og Peder Jensen af Schyum, deres i dette tilfælde udviste vægring ikke bifaldes, men da bør enhver for sig yde lige hjælp til at transportere udflytternes gødning fra stedet i byen til udflytterlodderne, som af byens øvrige tilbageblivende jordbrugere er tilstået, og af udflytterne antaget, alt i proportion efter enhver af førnævnte 6 mænds hartkorn, og den inddeling, som herefter landinspektør Torms fortegnelse af 30. forrige måned på Schyum bys beboere og deres beliggenhed, vorder bestemt.

Betræffende den anden post:”om arbejdshjælpens kvantitet til gårdes flytning lader sig beregne eller påstande bestemme efter de udflyttende steders hartkorn, uden hensyn til de behørende bygninger på samme”. Hvad der har gjort anledning til dette spørgsmål, er udflytteren Christen Bertelsens enkes og Irup ejere, for Peder Bachs udflyttergård, hvilke tvende steder hver står for ca. 2 tdr. hartkorn, deres erindringer ved commissionen, om at nyde halv udflytningshjælp til hvert sted imod Peder Hilligsøe, hvis gård er på 8 tdr. hartkorn, så og Irup ejeres påstand, for deres 2 udflyttende gårde, hver på 4 tdr. hartkorn, at nyde en halv gang mere udflytningshjælp til disse 2 end Peder Hilligsøe til hans ene gård, og derimod de i Schyum tilbageblivende jordbrugeres påstand: at arbejdshjælpen skulle bestemmes i forhold til de udflyttende gårdes hartkorn. Ville man for et øjeblik sætte, at disse sidstes påstand kunne have noget skin af grund, forsåvidt lade og fæhuse angående, til korn, hø og besætning på de mindre steders hartkorn modsat de større, lad være erfaring lærer, at et mindre sted ved en bedre og overkommeligere dyrkning producerer ulige mere afgrøde i forhold til hartkornet end det større, hvis vidtløftige jorde gør den bedste kultur umulig for en bonde, så vil dog slig skingrund ganske bortfalde med hensyn på en bondegårds stuehus, som det kostbareste og det, som udkræver mest arbejde. Thi den økonomiske indretning i bondens stuehus er almindelig ensformig, hvad enten det angår mindre eller større hartkorn, og som oftest er den mindre hartkorns brugers familie ligeså stor, ja undertiden større, end den på den større gård; følgelig udkræves lige stort husrum på begge steder. Det er heraf klart, at udflytningshjælpen hverken lader sig bestemme eller beregne i forhold til udflytterstedernes hartkorn, hvorfor såvel Christen Bertelsens enke som Irup ejeres påstande billiger således, at Christen Bertelsens enke nyder halv udflytningshjælp, Peder Bachs gård ligeledes imod Peder Hilligsøes. Til de 2 gårdes udflytning af Irup gods, hver på 4 tdr. hartkorn, ydes en halv gang mere hjælp end til Peder Hilligsøes gård, efter det forhold, som her foran i denne eragtning er mentioneret af Schyum jordbrugere tilbudt, og af udflytterne vedtaget. Denne bestemmelse gælder for gårdenes udflytning.

Hvad derimod gødningens transport angår, da

skønnes det rettest, at hjælpen derved proportioneres efter de udflyttende gårdes størrelse af hartkorn, hvorefter Peder Hilligsøe får udført fra hans gård til, og på hans nye lod af hver tønne hartkorn, som de hjælpligtige jordbrugere skatter af, trende læs gødning. Christen Bertelsens enke af hver to tønner hartkorn 1 læs, Peder Bachs gård ligeledes 1 læs af samme, og endelig de 2 gårde a. 4 tønner hartkorn, Irup gods tilhørende, som udflyttes til markens søndre ende, nyder til hver gård udført et læs gødning af hver tønne hartkorn.

Således er udflytningsarbejdet til de 5 gårde af Schyum by ved foranstående eragtning bestemt. Alene står så tilbage, at arbejdet vorder fordelt på Schyum bys tilbageblivende gård - og husbeboere efter deres beliggenhed sønden og norden i byen, og følgelig nærmest belejligt for de til søndre og nordre ende af marken udflyttende gårde, og overensstemmende med beboernes ved landvæsenscommissionens ytrede ønske.

Som det ved denne eragtning er bestemt, at de mindste gårde nyder halv flytningshjælp imod den største. Så udføres her den af landinspektør Torm på commissionens anmodning afgivne inddelings beregning ordlydende således:

	td.	skp.	fjr.	alb.
Thomas Dybdals enke	6	5	0	0
Mads Krabbe	5	4	2	2
Præstegården	16	5	2	0
Søren Christensen	9	4	0	2
Søren Tølbøll	9	7	0	1
Thomas Mikkelsen	2	4	1	0
Mads Olesens enke	7	5	0	1
Peder Krabbe	2	1	2	$\frac{2}{3}$
Lars Pedersen	4	3	0	1
Mads Mulli	4	6	3	0
Christen Madsen	5	7	3	0
Christen Jensen	3	7	0	0
Jens Bertelsen	4	4	2	2
Peder Ringgaard	6	6	0	0
Niels Olesen med det tilkøbte fra Kjeldgård	4	6	2	2
Christen Hammer med den tilkøbte ødegård	5	0	3	$\frac{1}{2}$
Jens Mulli	6	1	3	1
Anders Thomsen	6	2	2	1
Christen Bangsgaard med				

det tilkøbte	9	3	3	0
Det tilbageblevne af Kjeldgård, som Jacob Møller, Nicolai og Lars Kjeldgaard ejer	1	7	0	1
Christen Pedersen	4	0	3	1
Jens Søegaard	2	4	2	2
Peder Andersen	6	2	0	0
Peder Jensen	9	1	1	0
Knakkegaard	6	1	3	2
Mads Andersen med det fra Vestergård	7	1	0	0
Jens Mikkelsen med det fra Kjeldgård købte	1	3	0	2
er i alt	169	5	3	$\frac{1}{2}$

De husmænd i Schyum by som ved udskiftningen tildeles fællede, og som bør arbejde til de udflyttende, er såvidt jeg uden at have åstedsforretningen erindrer, Følgende: Stephen Sørensen, Mads Friderichsen, Peder Bojer, Søren Guldsmed, Mette Sund, Skolen, Niels Mikkelsen, Jens Rytter, Maren Vestergaard, Chr. Dybdahl, Niels Christensen, Ole Harboe, Mourits Christensen, Jens Lund, Jens Sund, Niels Kapper, Jens Gregersen, Anna Sodborg, Niels Thomsen, Niels Mulli, Giertrud, Niels Rytter, Chr. Sodborg, Lars Møller, Chr. Andersens byggeplads, Chr. Thomsens byggeplads, D'herrer Irup ejere og Chr. Andersen modtager omtrent: 6 skæpper hartkorn i byens søndre mark til beqvemhed for udskiftningen, derfor er dette hartkorn ikke medtaget her under huslodderne til arbejdssvarelse, da disse snarere i mine tanker kunne fordre hjælp end påtages at gøre samme.

Det hartkorn, hvortil jorderne udlægges på Schyum marks nordre ende og tilkommer udflytningshjælp er:

	tdr.	skp.	fdr.	alb.
Peder Hilligsøe	8	0	0	0
Christen Bertelsens enke	2	1	1	1
Peder Bach	2	0	0	0
er i alt	12	1	1	1

Det hartkorn som d'herrer Irup ejere lader sig tildele fra Schyum marks søndre ende er 8 altså skal disse 8 tdr. hartkorn have udflytningshjælp af:

	67	2	2	1
--	----	---	---	---

Der fra byens søndre ende bliver:				
Peder Ringgaard	6	6	0	0
Niels Olesen	4	6	2	2
Christen Hammer	5	0	3	1½
Jens Mulli	6	1	3	1
Anders Thomsen	6	2	2	1
Christen Bangsgaard	9	3	3	0
Jacob Møller, Nicolai og				
Lars Kjeldgaard	1	7	0	1
Peder Krabbe	2	1	2	2/3
Lars Pedersen	4	3	0	1½
Mads Mulli	4	6	3	0
Christen Madsen	5	7	3	0
Christen Jensen	3	7	0	0
Jens Bertelsen				
og af Christen Pedersens				
gård	0	7	0	0
er i alt	67	2	2	1½

Disse 8 tdr. hartkorn tilkommer også at have udflytningshjælp af de 10 søndre huse: Christen Thomsens byggeplads, Jens Lund, Jens Sund, Mouritz Christensen, Ole Harboe, Niels Christensen, Chr. Dybdahl, Maren Vestergaard, Jens Rytter og Christen Andersens byggeplads. Men bliver det tilfældet, at de mindre gårde tilkendes halv flytningshjælp imod den største, da bliver der i nord at gøre arbejde til:

hartkorn	16			
og i sønder til	12			
Da skal de søndre have arbejde af	72	5	3	0

Altså af ovenmeldte tillige med resten af Chr. Pedersens hartkorn 71 4 1 2½ og af Mads Olesens enkes gård 1 1 1 ½ og samme 12 tdr. hartkorn får da arbejde af førstnævnte 10 huse og tillige Niels Mikkelsens hus.

Således er efter landvæsenscommissionens forlangende affattet forestående repartition.
Nykøbing den 30. juli 1800 tilstår K. Torm

Efter hvilken beregning og inddeling samtlige jordbrugere, gårdmænd og husmænd i Schyum hermed fordeles til førømmeldte udflytningsarbejde at foretage og fuldføre, dog intet af arbejdet vorder jordbrugerne affordret i deres sæde - høslet eller høstetid.

Denne eragtning udfærdiges hermed under vore hænder og forseglinger, samt vidnefast forkyndes samtlige Schyum bys beboere til efterretning og iagttagelse af 32 § i forordningen af 23. april 1781.

Actum ut supra. Ferslev Thagaard Kjeldtoft

Denne eragtning er lovlig forkyndt for samtlige beboere i Schyum af 31 august 1800. Tilstår Winther Kjeldtoft Lovlig forkyndet, tilstår.
L. Høyer

Kilde: Sydthy Årbog 1993, side 21-27.